

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİ METODİKASI
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ
METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

**ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ İNGİLİS DİLİNİN MOBİL
TƏTBİQLƏR VƏ ÖYRƏDİCİ RESURLAR VASİTƏSİLƏ TƏDRİSİ**

Aytən Fizuli qızı Kazımova

Azərbaycan Dillər Universitetinin baş müəllimi

ORCID: 0009-0003-6624-9335

E-mail: kazimovaaytan91@gmail.com

Açar sözlər: mobil tətbiqlər, ingilis dili, ali təhsil, öyrədici resurslar, interaktiv öyrənmə, texnologiya

Ключевые слова: мобильные приложения, английский язык, высшее образование, образовательные ресурсы, интерактивное обучение, технологии

Key words: mobile applications, english language, higher education, educational resources, interactive learning, technology

Giriş. Mobil texnologiyalar həyatımızın demək olar ki, bütün sahələrində geniş istifadə olunur və onların istifadəsi xüsusilə təhsil sahəsində önəmli dəyişikliklərə səbəb olmuşdur [8, s. 188]. Son on ildə mobil texnologiyalarda sürətli inkişaf müşahidə olunmuşdur ki, bu da tələbələr üçün öyrənmənin yeni formalarını mümkün etmişdir. Mobil cihazların istifadəsi yaş məhdudiyyəti tanımır və bu, öyrənmə imkanlarını genişləndirir. Ənənəvi və qeyri-interaktiv tədris metodları tələbələrin fəal iştirakını təmin etmədiyindən passiv öyrənməyə səbəb olur [2, s.155]. Buna qarşı mobil tətbiqlər tələbələrə həm müəllimlərlə, həm də həmyaşıdları ilə qarşılıqlı əlaqə yaratmaq imkanı verir, nəticədə pedaqoji proses daha interaktiv və dinamik olur [3, s.14]. Bu yanaşma müəllimi yalnız bilik ötürücü rolundan çıxarır və fasilitator funksiyasını yerinə yetirməyə imkan verir.

Mobil öyrənmə ənənəvi metodlardan fərqlidir. İngilis dili müəllimləri müxtəlif şəraitlərdə mobil dəstəkli vasitələrdən istifadə edərək fərdi və kollektiv şəbəkə əsasında öyrənməni təşviq edirlər. Mobil öyrənmə yanaşması dərs prosesini müəllim mərkəzli metodlardan tələbə mərkəzli metodlara doğru dəyişdirir [11, s.68-84]. Bu metod, tələbələrə sinifdən kənarda müstəqil öyrənmə imkanı verir, müstəqillik və özünəinamı inkişaf etdirir.

Kompüter dəstəkli dil öyrənmə (CALL) tarixi üç mərhələdə inkişaf etmişdir: struktural “KDDÖ”, kommunikativ “KDDÖ” və integrativ “KDDÖ”. Struktural “KDDÖ” (1950–1970-ci illər) behaviorist yanaşmaya əsaslanırdı; kompüter öyrənənlərə suallar təqdim edir (stimulus), tələbələr isə düzgün cavab verirdi (response) [14, s.320]. Bu dövrdə kompüter dil öyrənənlər üçün təkrarlamalı məşqlər, dərsliklər və modelləşdirilmiş dialoqlar təqdim edərək müəllim rolunu dəstəkləyirdi. Kommunikativ “KDDÖ” 1980–1990-cı illərdə audio-lingvistik metodlara və qrammatika-tərcümə metoduna reaksiya olaraq meydana çıxmışdır. Bu mərhələdə tapşırıqlar öyrənənlərin ingilis dilində praktik bacarıqlarını inkişaf etdirməyə yönəlmişdir. Öyrənmə interaktiv yanaşmaya əsaslanır və tələbələr dili daxili zehni sistem kimi mənimsəyirdilər.

İntegrativ “KDDÖ” 2000-ci ildən başlayaraq internet və multimedia kimi texnoloji yeniliklər üzərində qurulmuşdur. Bu mərhələ mobil texnologiyaların ingilis dili tədrisində daha geniş tətbiqinə imkan vermiş və öyrənməni multimedia və internet resursları ilə zənginləşdirmişdir [14, s.320].

Mobil tətbiqlər və öyrədici resurslar ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisini interaktiv, müstəqil və tələbə mərkəzli hala gətirir. Məsələn, *Duolingo* və *Memrise* tətbiqləri tələbələrin lüğət və qrammatika bacarıqlarını inkişaf etdirir, *Quizlet* və *HelloTalk* isə interaktiv məşqlər və real ünsiyyət imkanları təqdim edir. *Kahoot* kimi platformalar isə dərs prosesini oyunlaşdıraraq tələbələrin dərsə marağını artırır və dərhal geribildirim təmin edir [1, 4, 7].

Mobil texnologiyaların istifadəsi tələbələrin fərdi öyrənmə bacarıqlarını, məsuliyyət və yaradıcılıq qabiliyyətini artırır. Vizual və səsli materiallar müxtəlif öyrənmə üslublarına uyğunluq təmin edir və inklüziv təhsil mühitini gücləndirir [7, s.54]. Müəllimlərin metodoloji hazırlığı ilə birləşdirildikdə mobil tətbiqlər ingilis dili tədrisini interaktiv, səmərəli və motivasiyaedici edir.

Ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisi qlobal integrasiya, akademik əməkdaşlıq və tələbələrin gələcək karyera imkanları baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. 21-ci əsrdə texnologiyanın sürətli inkişafı tədris prosesinə də yeni yanaşmalar gətirmişdir. Mobil texnologiyalar tələbələrə dərs mühitindən kənarda da dil bacarıqlarını inkişaf etdirmək imkanı yaradır. Bu tətbiqlər, xüsusən, fərdi öyrənmə və özünüqiyimətləndirmə baxımından daha əlverişlidir. Müxtəlif tətbiqlərin tədrisə gətirdiyi üstünlüklər tələbələrin motivasiyasını artırır və tədris prosesini daha maraqlı edir. Azərbaycan ali məktəblərində də bu tendensiya getdikcə genişlənir. Müasir pedaqogika tələbələrin aktiv iştirakını təmin edən metodların tətbiqini zəruri hesab edir. Bu baxımdan mobil tətbiqlər həm müəllimlər, həm də tələbələr üçün əvəzsiz öyrədici resurs rolunu oynayır. Bu məqalə mobil tətbiqlərin və öyrədici tapşırıqların ali təhsildə ingilis dili tədrisindəki effektivliyini araşdırmağa həsr olunmuşdur.

Mobil tətbiqlərin ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisində tətbiqi, tələbələrin fərdi öyrənmə trayektoriyalarını zənginləşdirməklə yanaşı, pedaqoji prosesin interaktivliyini artırır. Müasir tətbiqlər, məsələn *Duolingo*, tələbələrə öyrənmə məqsədlərini gündəlik əsasda müəyyənləşdirmək və müstəqil öyrənmə imkanlarından faydalanmaq imkanı verir. Belə yanaşma öyrənmə prosesində ardıcıl və davamlı irəliləyiş yaradır, tələbənin daxili motivasiyasını gücləndirir və dərs mühitindən kənarda da tədris fəaliyyətini təşviq edir [4, s. 3]. Azərbaycandakı ali məktəblərdə aparılmış sorğular göstərir ki, tələbələrin 70%-i *Duolingo* vasitəsilə yeni leksik və qrammatik bilikləri daha səmərəli mənimsəyir [1, s. 117].

Memrise tətbiqi isə uzunmüddətli yaddaşın formalaşmasına xidmət edən interval təkrar strategiyasından istifadə edir. Məsələn, tələbələr “*corporate governance*” (korporativ idarəetmə) və “*market volatility*” (bazar dəyişkənliyi) kimi iqtisadi terminləri müxtəlif intervallarla təkrar edərək möhkəm yaddaşa keçirirlər. Bu yanaşma Kraşenin “*Input Hypothesis*” nəzəriyyəsi ilə üst-üstə düşür, çünki tələbə anlaşılan və sistemli materialla qarşılaşır ki, bu da dil öyrənmənin səmərəliliyini artırır [6, s. 21].

Öyrədici tapşırıqların integrasiyası tələbələrin dil bacarıqlarını sistemli şəkildə inkişaf etdirməyə imkan yaradır. Məsələn, *Quizlet* platformasında hazırlanmış “*Business English Vocabulary*” kartları tələbələrə terminləri vizual və interaktiv şəkildə təqdim edir. Tələbələr

kartlarla məşğul olduqda yalnız leksikanı mənimsəmir, həm də müxtəlif kontekstlərdə bu terminləri istifadə etmə bacarığını əldə edirlər [10, s. 139].

HelloTalk tətbiqi tələbələrə ingilis dili danışan şəxslərlə real ünsiyyət qurmaq imkanı yaradır. Bu yanaşma Vıqotskinin sosial öyrənmə nəzəriyyəsini dəstəkləyir, çünki dilin səmərəli mənimsənilməsi sosial qarşılıqlı təsir vasitəsilə sürətlənir [12, s. 90]. Məsələn, Azərbaycanlı tələbə Kanada və ya Böyük Britaniyadan olan həmyaşıdları ilə yazışaraq və ya səsli mesajlaşaraq lüğət və tələffüz bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu, klassik auditoriya tədrisi ilə müqayisədə daha real dil praktikasını təmin edir.

Kahoot və digər interaktiv qiymətləndirmə platformaları dərslərin effektivliyini artırmaqla yanaşı, tələbələrin iştirakını gücləndirir. Məsələn, müəllim dərs zamanı qısa viktorina təşkil edir və tələbələr mobil cihazlar vasitəsilə cavablandırırlar. Bu üsul dərhal geribildirim imkanı təqdim edir və tələbələrin öyrənmə nəticələrini qiymətləndirmək üçün əlavə pedaqoji alət yaradır [7, s. 73].

Mobil tətbiqlərin səmərəliliyinin əsas amillərindən biri də onların müxtəlif öyrənmə üslublarına uyğunluğudur. Səsli materiallar eşitmə bacarıqlarını, vizual elementlər isə vizual öyrənmələrin yaddaşını gücləndirir. Bu yanaşma inklüziv təhsilin prinsiplərinə uyğundur və hər bir tələbənin öyrənmə imkanlarını maksimal şəkildə genişləndirir. Bundan əlavə, tələbələr öz öyrənmə strategiyalarını seçərək fərdi öyrənmə trayektoriyası formalaşdırır, bu da onların müstəqillik və məsuliyyət hissinin inkişaf etdirir.

Texnoloji resursların pedaqoji integrasiyası tələbələrin yaradıcılıq qabiliyyətini və analitik bacarıqlarını da stimullaşdırır. Məsələn, tətbiqlərdə yaradıcı yazı tapşırıqları və real kontekstli dialoqlar tələbələrə tənqidi düşünmə bacarığını inkişaf etdirməyə imkan verir. Bu yanaşma, eyni zamanda, tələbələrin gələcək akademik və peşəkar fəaliyyətlərinə hazırlıq rolunu oynayır. Müəllimlərin düzgün metodoloji yanaşması olmadan tətbiqlərin istifadəsi isə gözlənilən nəticələri təmin etməyə bilər; buna görə də texnologiyanın pedaqoji çərçivədə istifadəsi mütləqdir [10, s. 141].

Bu tətbiqlər tələbələrə fərdi öyrənmə imkanları yaratmaqla onların müstəqillik və özünəinamını inkişaf etdirir, dərs prosesini isə interaktiv və dinamik hala gətirir. *Duolingo* və *Memrise* kimi tətbiqlər lüğət və qrammatika bacarıqlarının sistemli şəkildə mənimsənilməsini təmin edərkən, *Quizlet* və *HelloTalk* platformaları interaktiv məşqlər və real ünsiyyət imkanları təqdim edir. *Kahoot* və digər oyunlaşdırılmış platformalar dərs prosesini maraqlı edir və dərhal geribildirim imkanı verir, bu da tələbələrin motivasiyasını artırır. Mobil öyrənmə yanaşması fərdi və kollektiv şəbəkə əsaslı öyrənməni dəstəkləyir, əməkdaşlıq bacarıqlarının inkişafına kömək edir. Texnoloji resurslar vizual və səsli materiallarla müxtəlif öyrənmə üslublarına uyğunluq təmin edir və inklüziv təhsil mühitini gücləndirir. Nəticədə, mobil tətbiqlər və öyrədici resurslar ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisinin interaktiv, müstəqil və tələbə mərkəzli olmasını təmin edərək müasir təhsil prosesində əvəzsiz rol oynayır.

Problemin aktuallığı. Tədqiqatın aktuallığı ondadır ki, XXI əsrdə texnologiyanın sürətli inkişafı təhsil prosesində yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri edib. Mobil texnologiyalar ali təhsil müəssisələrində ingilis dili öyrənməni interaktiv və tələbə mərkəzli hala gətirərək ənənəvi metodları tamamlayır. Bu yanaşma tələbələrin müstəqil öyrənmə bacarıqlarını, özünəinamını və

kommunikativ kompetensiyasını artırır. Mobil tətbiqlərin istifadəsi fərdi öyrənmə trayektoriyalarının zənginləşdirilməsinə və dərs prosesində iştirakın yüksəldilməsinə imkan yaradır. Azərbaycanda ali təhsil müəssisələrində bu tendensiyanın artması, tədqiqatın həm praktik, həm də elmi əhəmiyyətini daha da artırır.

Problemin elmi yeniliyi. Problemin elmi yeniliyi tədqiqatın ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisində mobil tətbiqlərin və öyrədici resursların təsirini sistemli şəkildə qiymətləndirməsidir. Tədqiqat ənənəvi metodlarla müqayisədə mobil texnologiyaların tələbə mərkəzli və interaktiv öyrənmə prosesinə gətirdiyi üstünlükləri ortaya qoyur. *Duolingo* və *Memrise* tətbiqləri tələbələrə lüğət və qrammatika bacarıqlarını effektiv inkişaf etdirir, *Quizlet* və *HelloTalk* platformaları isə real ünsiyyət və əməkdaşlıq imkanları təqdim edir. Bu yanaşma fərdi öyrənmə trayektoriyalarının formalaşmasına, müstəqil öyrənməyə və sosial qarşılıqlı təsirin güclənməsinə şərait yaradır. Tədqiqat mobil texnologiyaların pedaqoji tətbiqinin nəzəri və praktik əsaslarını genişləndirir və ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisinin modernləşdirilməsi üçün elmi baza yaradır.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Problemin praktik əhəmiyyəti ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisində mobil tətbiqlərin və öyrədici resursların istifadəsi vasitəsilə dərs prosesinin daha interaktiv, səmərəli və tələbə mərkəzli həyata keçirilməsidir. Bu yanaşma müəllimlərə dərs metodlarını zənginləşdirmək, öyrənmə prosesini fərdiləşdirmək və tələbələrə iştirakını artırmaq imkanını verir. Mobil tətbiqlər tələbələrə lüğət, qrammatika və danışmaq bacarıqlarının inkişafına dəstək olur, eyni zamanda dərs mühitindən kənarda da müstəqil öyrənmə üçün əlverişli şərait yaradır. Praktiki baxımdan bu, tələbələrə özünüqiymətləndirmə, məsuliyyət və öyrənməyə motivasiyasını gücləndirir. Nəticədə, tədris prosesinin keyfiyyəti yüksəlir və ali təhsil müəssisələrində ingilis dili tədrisi daha müasir, rəqəmsal və tələbəyə yönümlü olur.

Ədəbiyyat

1. Bayramov, A. (2022). Azərbaycan ali məktəblərində mobil tətbiqlərin ingilis dili öyrənmə effektivliyi. *Bakı Təhsil Jurnalı*, 4 (2), 115-123.
2. Chang, C., & Hsu, C. (2011). A mobile-assisted synchronously collaborative translation–annotation system for English as a foreign language (EFL) reading comprehension. *Computer Assisted Language Learning*, 24(2), 155-180. <https://doi.org/10.1080/09588221.2010.536952>
3. Clarke, B., & Svanaes, S. (2015). Updated review of the global use of mobile technology in education. *Techknowledge for Schools*. Retrieved from <https://www.kidsandyoung.com/pdf/T4S%20FK%26Y%20Literature%20Review%2011.12.15.pdf>
4. Godwin-Jones, R. (2011). Emerging technologies: Mobile-assisted language learning. *Language Learning & Technology*, 15(2), 2-11.
5. Keyes, C., Shroff, R. H., & Chow, E. (2016). Pedagogical foundations of a mobile application for language acquisition. *Ubiquitous Learning: An International Journal*, 9(2), 1. Retrieved from https://repository.hkbu.edu.hk/ulip_ja/3/
6. Krashen, S. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications*. London: Longman.
7. Kukulska-Hulme, A. (2020). *Mobile-assisted language learning [MALL]: Research and practice*. London: Routledge.

8. Persson, V., & Nouri, J. (2018). A systematic review of second language learning with mobile technologies. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 13(02), 188. <https://doi.org/10.3991/ijet.v13i02.8094>
9. Rezaei, A., Mai, N., & Pesaranghader, A. (2014). The effect of mobile applications on English vocabulary acquisition. *Jurnal Teknologi*, 68(2), 73-83. <https://doi.org/10.11113/jt.v68.2912>
10. Stockwell, G. Using mobile devices for language learning: An overview. *Language Learning & Technology*, 20(2), 138-142. 2016.
11. Vygotsky, L. S. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1978.
12. Warschauer, M. The death of cyberspace and the rebirth of CALL. *English Teachers' Journal*, 53(1), p.61-67. 2000.

A.F. Kazımova

**Ali təhsil müəssisələrində ingilis dilinin mobil tətbiqlər və öyrədici
resurslar vasitəsilə tədrisi
Xülasə**

Mobil texnologiyalar müasir təhsildə əsas rol oynayır və tələbələrə əlçatan, interaktiv və çevik öyrənmə imkanları təqdim edir. Son illərdə mobil tətbiqlərin ingilis dili tədrisində istifadəsi genişlənmiş, dərs prosesində tələbələrin aktivliyini artırmışdır. Mobil tətbiqlər və öyrədici resurslar, həmçinin fərdi öyrənməni dəstəkləyir, kommunikasiya bacarıqlarını inkişaf etdirir və müəllimlərin pedaqoji fəaliyyətini zənginləşdirir. Araşdırmalar göstərir ki, *Duolingo*, *Memrise*, *Quizlet* və *HelloTalk* kimi tətbiqlər tələbələrin leksika, qrammatika, dinləmə və danışmaq bacarıqlarının inkişafına müsbət təsir göstərir. Bununla yanaşı, interaktiv qiymətləndirmə və oyunlaşdırma elementləri öyrənməni daha motivasiyaedici edir. Bu məqalə ali təhsil müəssisələrində ingilis dilinin mobil tətbiqlər və öyrədici resurslar vasitəsilə səmərəli tədris imkanlarını araşdırır.

A.Ф. Казымова

**Преподавание английского языка с использованием мобильных приложений и
образовательных ресурсов в учреждениях высшего образования
Резюме**

Мобильные технологии играют ключевую роль в современном образовании и предоставляют студентам доступные, интерактивные и гибкие возможности обучения. В последние годы использование мобильных приложений в преподавании английского языка широко расширилось, повысив активность студентов в процессе обучения. Мобильные приложения и образовательные ресурсы также поддерживают индивидуальное обучение, развивают коммуникативные навыки и обогащают педагогическую деятельность преподавателей. Исследования показывают, что приложения такие, как *Duolingo*,

Memrise, Quizlet u HelloTalk, положительно влияют на развитие словарного запаса, грамматики, навыков аудирования и разговора студентов. Дополнительно, интерактивная оценка и элементы игровизации делают обучение более мотивирующим. Данная статья исследует эффективные возможности преподавания английского языка в высших учебных заведениях с помощью мобильных приложений и образовательных ресурсов.

A.F. Kazımova

**Teaching english through mobile applications and educational resources
in higher education institutions**

Summary

Mobile technologies play a key role in modern education and provide students with accessible, interactive, and flexible learning opportunities. In recent years, the use of mobile applications in teaching English has expanded, increasing student engagement in the learning process. Mobile applications and educational resources also support individual learning, develop communication skills, and enrich teachers' pedagogical practices. Research shows that applications such as *Duolingo*, *Memrise*, *Quizlet*, and *HelloTalk* have a positive impact on students' vocabulary, grammar, listening, and speaking skills. Additionally, interactive assessment and gamification elements make learning more motivating. This article examines the effective teaching opportunities of English in higher education institutions through mobile applications and educational resources.

Redaksiyaya daxil olub: 03.10.2025